

**Олександр Мосієнко,**

*кандидат історичних наук,*

*доцент кафедри журналістики та філософських студій  
Державного університету «Житомирська політехніка»*

**Марія Вікарій,**

*студентка групи КРП-2*

*Державного університету «Житомирська політехніка»*

## **БАЛТІЙСЬКА АНТАНТА: СПРОБА СТВОРЕННЯ ОБОРОННОГО СОЮЗУ У МІЖВОЄННІЙ ЄВРОПІ**

Збройна агресія російської федерації проти України яскраво засвідчує, що загроза з боку авторитарних режимів залишається актуальною, а зусилля міжнародної спільноти для її стримування можуть бути обмеженими. У цьому контексті зростає інтерес до вивчення діяльності військово-політичних союзів та коаліцій, які виступають формою міждержавного співробітництва для розв'язання спільних політичних чи воєнних викликів.

Значна частина наукових досліджень українських та зарубіжних дослідників присвячена або трансформаціям політичної архітектури світу після Першої світової війни, або ж аналізу процесів формування таких організацій, як Балтійська Антанта (Е. Медіайнен, А. Странга, І. Фельдманіс, В. Чупира).

У статті стисло викладаються особливості військово-політичного партнерства Литви, Латвії та Естонії, причини створення та підсумки діяльності Балтійської Антанти.

Перша світова війна, що викликала розпад Австро-Угорської, Російської, Німецької та Османської імперій, зафіксувала створення нових держав у Центральній та Східній Європі, зокрема Литви,

Латвії та Естонії. У реаліях 1930-х рр. вони стикнулися з численними викликами, зокрема з боку агресивної зовнішньої політики СРСР і нацистської Німеччини. Логічним кроком для забезпечення національної безпеки та збереження суверенітету стало формування регіональних військово-політичних союзів.

Балтійська Антанта, тобто пакт про співробітництво між Литвою, Латвією та Естонією, став спробою замінити гарантії з боку великих держав ставкою на власні сили. Основною метою угоди, підписаної 12 вересня 1934 р. у Женеві, мали стати спільні дії у зовнішній політиці.

Основними причинами її створення стала загроза з боку великих держав – Литва, Латвія та Естонія побоювались відновлення експансії з боку Радянського Союзу, а також потенційної агресії з боку Третього Рейху. Угодою балтійські держави намагалися подолати міжнародну ізоляцію та замінити нестачу потужних союзників. Важливим аргументом до єднання були історичні, культурні зв'язки та спільний досвід боротьби за незалежність [1, с.11].

Ініціатива створення Балтійської Антанти належала Литві, яка прагнула через зміцнення співпраці між балтійськими державами посилити свої міжнародні позиції. Зокрема, Литва сподівалася, що це сприятиме поверненню Вільнюса і Віленської області, які захопила Польща у 1920 р. [2, с.14].

Радянський Союз на початку схвально поставився до цього зближення. Однак уже в 1940 р. радянська влада використала домовленості між балтійськими країнами як формальний привід для висування ультиматумів (нібито угода була спрямована проти СРСР) [3, р.184, 191].

Балтійська Антанта не перетворилася на повноцінний військовий союз. Угода не передбачала взаємного військового захисту, що у майбутньому виявилось критичною вадою [2, с.31].

Діяльність Балтійської Антанти не варто оцінювати виключно негативно. Угода дозволила трьом країнам координувати дипломатичні зусилля, спільно виступати у міжнародних організаціях і частково зміцнити свої позиції. З іншого боку, відсутність військової складової та невизначена позиція великих європейських держав щодо гарантій безпеки завадили реалізувати весь потенціал угоди.

У червні 1940 р. Латвія, Естонія і Литва опинилися у зоні радянського впливу згідно з секретним протоколом пакту Молотова-Ріббентропа 1939 р. Всі три держави були окуповані СРСР. Балтійська Антанта була офіційно скасована указами радянських урядів цих країн.

Таким чином, Балтійська Антанта стала прикладом обмеженої ефективності малих держав у створенні регіональних союзів без підтримки потужніших партнерів. Її досвід демонструє як важливість об'єднання сил, так і межі такої співпраці в умовах геополітичного тиску з боку тоталітарних держав.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Чупира В. Регіональні міждержавні союзи: історичний досвід то перспективи для України. *Зовнішні справи*. 2021. № 3-4. С. 9–14. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/zovsp\\_2021\\_3-4\\_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/zovsp_2021_3-4_4) (дата звернення: 31.05.2025).
2. Feldmanis I, Stranga A. The Destiny of the Baltic Entente 1934–1940. Riga: Latvian Institute of International Affairs, 1994. 105 p. URL: [https://liia.lv/site/attachments/27/02/2012/Destiny\\_BT\\_Entente.pdf](https://liia.lv/site/attachments/27/02/2012/Destiny_BT_Entente.pdf)

3. Medijainen E. The 1934 Treaty of the Baltic Entente: perspectives for understanding. *Ajalooline Ajakiri*. 2012. Vol. 1/2 (139/140). P. 183–200. URL: <https://ojs.utlib.ee/index.php/EAA/article/view/588/573>
4. Slyusar V. , Mosienko O. Historical policy of the Czech Republic and Slovakia: experience and practices. *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*. 2025. № 35. Pp. 218 – 230.